

VERDENSRET FÆRDIGGØRELSE? JA, NEJ – EN TREDJE VEJ?

- FOREDRAG VED PASTOR MAGNUS NØRGAARD SØRENSEN, DEN EVANGELISK LUTHERSKE
AUGUSTANAKIRKE I AARHUS, VED LUTHERSK FORDYBELSESDAG 2. MARTS 2024

Verdensretfærdiggørelse? - Status controversiae – hvad drejer striden sig om?

Kort fortalt: Har Gud allerede og uafhængigt af troen retfærdiggjort – dvs. frikendt ved en domshandling – alle mennesker?

Historie:

1. Calvinismens aktive og passive retfærdiggørelse
2. Samuel Huber (1547-1624)
3. Zinzendorf (1700-1760) og herrnhutterne
4. Anders Nohrborg (1725-1767)
5. Synodalkonferencen i USA (fra 1872, Missourisynoden, Wisconsinssynoden m.fl.)
6. Nyere diskussioner i Norden og USA (Kokomo, Biblicum, Rydecki, ELDONA, min egen exit fra OLCC)

Verdensretfærdiggørelse?

Hovedpositioner:

- Position 1: Den rene verdensretfærdiggørelseslære; kun én retfærdiggørelssdom, som troen accepterer (Huber, Becker, Erlandson m.fl.);
- Position 2: Verdensretfærdiggørelse + individuel retfærdiggørelse (Nohrborg, Hardt, tidlig synodalkonference);
- Position 3: Kategorisk afvisning – også af, at Kristi opstandelse er en retfærdiggørelse af Kristus fra vore synder, som virker vores retfærdiggørelse ved tro (Rydecki);
- Position 4: Moderat afvisning – skeptisk overfor begrebet, men fordømmer alene den rene verdensretfærdiggørelseslære (Söderlund).

Ja? Er (den rene)
verdensretfærdiggørelseslære
bibelsk og luthersk?

Hvis verdenstretfærdiggørelse skal hævdes som en læresætning, skal den bevises med klare skriftsteder

Skriftsteder brugt til støtte herfor:

- Rom 3,21-24. Pro: Alle i vers 22 må betyde alle mennesker. Kontra: Det gør det ikke i 21.
- Rom 4,23-25. Pro: Præpositionen dia må betyde på grund af. Kontra: Det gør den ikke i vers 23.
- Rom 5,18. Pro: Der står at alle er retfærdiggjort. Kontra: Der er ikke noget finit verbum.
- 2 Kor 5,18-19. Pro: Der står, at Gud ikke tilregnede verden deres synder. Kontra: Verden bruges to andre steder i 2 Kor uden at henvise til alle mennesker.

- Ved nærmere eftersyn lærer ingen af dem klart verdensretfærdiggørelse. Der er for mange sproglige usikkerheder.

Ja? Er (den rene)
verdensretfærdiggørelseslære
bibelsk og luthersk?

Skriftsteder imod:

- Rom 3,8; Rom 5,1 m.fl. (retfærdiggørelse ved tro)
- Lukas 18,14 synes at benægte, at den vantro retfærdiggøres: *Jeg siger jer: Det var ham, der gik hjem som retfærdig[gjort], ikke den anden. For enhver, som ophøjer sig selv, skal ydmyges, og den, der ydmyger sig selv, skal ophøjes.»*

Ja? Er (den rene) verdensretfærdiggørelseslære bibelsk og luthersk?

Konkordiebogen til støtte for:

- Ap IV 76: ” Derfor slutter vi således: at modtage syndernes forladelse er at blive retfærdiggjort...” +
- Ap IV 45 mfl.: *Denne specielle tro, ved hvilken enhver tror, at synderne forlades ham for Kristus skyld, og at Gud er nådig og forsonet for Kristi skyld, er det altså, som modtager syndernes forladelse og retfærdiggør os.*
- Argument: syndsforladelsen modtages ved troen, ergo findes den før troen.
- Problem: det er modtagelsen af syndernes forladelse, der sammenfalder med retfærdiggørelsen og ikke syndsforladelsen selv.

Konkordiebogen imod:

- AC 4: *Vi retfærdiggøres derimod gratis på grund af Kristus ved tro. Nemlig når vi tror, at vi tages til nåde og får syndernes forladelse på grund af Kristus.*
- FC SD III, 13: *Troen retfærdiggør nemlig ikke, fordi den er sådan en god gerning og skøn dyd, men fordi den i løftet i det hellige evangelium griber og tager imod Kristi fortjeneste. For Kristi fortjeneste må tilegnes ved troen, hvis vi skal blive retfærdige ved den.*

Citater fra Konkordiebogen og Luther er fra lutherdansk.dk. Øvrige er egne oversættelser eller parafraser.

Ja? Er (den rene) verdensretfærdiggørelseslære bibelsk og luthersk?

Hvad med Martin Luther?

I Store Galaterbrevskommentar til 3:13 lyder det som verdensretfærdiggørelse:

- *Men den sande teologi lærer, at der ikke længere er nogen synd i verden; for Kristus, på hvem Faderen ifølge Es 53, 6 har lagt hele verdens synder, har sejret, tilintetgjort og dødet den i sit legeme. Han er én gang for alle død for synden; men efter at være opstået fra de døde, dør han ikke mere.*

Men Luther fortsætter umiddelbart:

- *Hvor der altså findes tro på Kristus, dér er synden i virkeligheden tilintetgjort, død og begravet. Men hvor der ikke er tro på Kristus, dér er der stadig synd.*

Ja? Er (den rene) verdensretfærdiggørelseslære bibelsk og luthersk

Johan Gerhard til Rom 4:25:

Og ved at oprejse ham fra de døde, absolverede Han Ham fra vores synder, som blev tilregnet Ham, og derfor absolverer [eller: absolverede] Han også os i Ham, så Kristi opstandelse på denne måde kan være både årsagen til, pantet på og fuldendelsen af vores retfærdiggørelse. De følgende passager handler om dette: 1 Kor. 15:17, 2 Kor. 5:21, Ef. 2:5, Kol. 2:12-13, Phi. 3:8-10, 1 Pet. 1:3.

Problem: Det latinske *absolvit* kan oversættes til både datid og nutid, og intet andet hos Gerhard understøtter datid, heller ikke konteksten.

Ja? - Er (den rene)
verdensretfærdiggørelseslære
bibelsk og luthersk?

Teologiske problemer bag verdensretfærdiggørelse:

1. Uvished om troens tilstedeværelse forårsaget af pietismen og puritanismen
2. Problemet kan ikke løses med verdensretfærdiggørelse uden universalisme
3. Verdensretfærdiggørelse uden universalisme underminerer retfærdiggørelsen som en domstolshandling
4. Troen får samme eller større rolle, når den skal modtage/virkeliggøre retfærdiggørelsen

Nej? Er den kategoriske afvisning af verdensretfærdiggørelseslæren så korrekt?

Den kategoriske afvisning vil også afvise Gerhards tanke om, at Kristus er retfærdiggjort/absolveret fra vore synder.

Skriften forbinder dog Kristi opstandelse med vor retfærdiggørelse på en måde, der ligner Gerhards:

1. Som en retfærdiggørelse af Kristus (1 Tim 3,16);
2. Som en årsag til vores retfærdiggørelse (ApG 13,37-39; Rom 4,24-25; Rom 8,33-34; 1 Kor 15,16-18);
3. Som en årsag til vores genfødelse, barnekår og evigt liv (1 Pet 1,3-4; 1 Kor 15,45; Rom 5,17);
4. Som noget vi får del i ved vores frelse (Ef 2,4-7; Kol 2,13; Fil 3,8-10)

Nej? Er den kategoriske afvisning af verdensretfærdiggørelseslæren så korrekt?

Konkordieformlen inkluderer Kristi opstandelse i vores retfærdighed overfor Gud: FC SD 14:

- *Den retfærdighed som bliver tilregnet troen over for Gud eller den troende af bare nåde, er Kristi lydighed, lidelse og opstandelse, fordi han har opfyldt loven for os og betalt for vor synd.*

Konkordieformlens forfattere:

- I Martin Chemnitz' Enchiridion: Kristus erhvervede ved sin opstandelse og himmelfart retfærdighed og evigt liv for dem, som tror på Ham.
- I Martin Chemnitz' Eksamination af Tridentinerkoncilet om Rom 4,25 : opstandelsen var Guds accept af Kristi offer og derfor er en del af vores retfærdighed overfor Gud.
- Jacob Andreae i prædiken om retfærdiggørelsen: Retfærdiggørelsen er en levendegørelse med Kristus , bl.a. med henvisning til Ef 2.
- Chytraeus gør det samme som Andreae gør i sin epistelpostille.

I sin store Galaterbrevskommentar, som Konkordieformlen henviser til vedr. retfærdiggørelseslæren kalder Luther flere steder Kristi opstandelse vor retfærdighed, bl.a. i kommentaren til 1,1 og 3,13.

Nej? Er den kategoriske afvisning af verdensretfærdiggørelseslæren så korrekt?

Luther i huspostillen:

- *Gør så din beregning således: Når dine synder ikke mere ligger på dig på grund af Kristi lidelse, men af Gud selv er taget fra dig og lagt på Kristus, og når de nu påskedag, efter hans opstandelse, heller ikke ligger på Kristus, hvor kan de så være blevet af?*

Nej? Er den kategoriske afvisning af verdensretfærdiggørelseslæren så korrekt?

Johannes Brenz

- I Romerbrevskommentar: Kristus har ved sin opstandelse opnået, at Gud ville dømme os retfærdige og give os evigt liv.
- I evangeliepostille: Gud har i opstandelsen lagt alle menneskers frelse på Kristus, ligesom Han lagde alle menneskers misgerning på Ham i hans fornedring.

Aegidius Hunnius

- I katekismusprædiken: Kristi opstandelse er afgørende for vores retfærdiggørelse, da retfærdighed og salighed er genoprettet igennem Kristi opstandelse.

Johann Gerhard i sin Første Timotheus-kommentar:

- *"Han blev retfærdiggjort" - det vil sige "erklæret retfærdig" - fordi Kristus i og gennem sin opstandelse blev løsladt fra menneskenes synder, som han havde taget op i sig selv som stedfortræder for at gøre fyldest for dem over for Faderen."*

En tredje vej?

Problemer, der må løses først:

1. Problemer med at forklare stedfortrædelsen – hvorfor er troen nødvendig, hvis Jesus har taget straffen
2. Problemer med at forklare tilegnelsen af Kristi fortjeneste ved troen – hvad skal troen modtage.

Problemerne hænger sammen:

- Skyldes adskillelse af det forensiske (juridiske) og det virkelige, så såvel Kristi stedfortrædelse som tilregnelsen af Kristi retfærdighed gøres til en juridisk fiktion.
- (Med juridisk fiktion menes, at en domstol fastlægger eller ”opfinder” et faktum, uanset om der er belæg herfor)

En tredje vej?

Chemnitz i skriftet om Kristi to naturer:

”Men vi bør være særligt opmærksomme på tyngden i dette argument, for det er indlysende, at Guds Søn antog en menneskelig natur hovedsageligt af to grunde: (1) for at Han kunne forløse og befri den fra Guds vrede, fra fordømmelse og fra evig død; og (2) og at der derefter fra Ham selv som hovedet kunne komme renselse, helliggørelse og fornyelse til os, der er hans lemmer.”

- To formål og det ene har med retfærdiggørelsen at gøre.
- Det var den optagne menneskenatur, Kristus frelste.

En tredje vej

Chemnitz om genoprettelse af liv og befrielse fra fordømmelse i et af sine nadverskrifter:

For at kunne blive den anden Adam antog Guds Søn derfor vores natur, men uden synd, og i den natur fordømte han synden, tilintetgjorde døden og genoprettede den natur til livet. Således helligede, genoprettede og velsignede han først og fremmest i sin egen person den menneskelige natur.

En tredje vej?

Chemnitz fortsat med henvisning til
nadveren:

*...For på denne måde poder Han så at sige
vores elendige og fordærvede natur ind i sin
menneskelige naturs hellige og livgivende
masse, som Kyrillos siger, så vores
fordærvelse og elendighed bliver helbredt
og fornyet gennem denne mest inderlige
forening.*

En tredje vej? – Kristi delagtighed i os

Kristus tager en fordømt menneskenatur på sig – en natur uden synd, men med syndens konsekvenser – og i den forstand falden:

- Rom 8,3-4: *Det, som loven ikke kunne, fordi den kom til kort på grund af kødet, det gjorde Gud: Han sendte sin egen søn i syndigt køds lighed og for syndens skyld og fordømte dermed synden i kødet, for at lovens krav skulle opfyldes i os, som ikke lever i lydighed mod kødet, men i lydighed mod Ånden.*

En tredje vej? – Vor delagtighed i Kristus

Kristus er både er den, der virker frelsen, men også som menneske er modtager af den.

Der er derfor noget, der allerede findes, som troen kan modtage:

- Dette ”noget” er hverken et abstrakt betinget løfte eller et abstrakt faktum, vi skal acceptere for at få gavn af.
- Dette ”noget” er Kristus selv, som i sin ophøjelse er frikendt fra vore synder.

En tredje vej?

Det salige bytte er en identificering, som sker i to led:

1. At stedfortræderen identificeres med dem, Han træder i stedet for
2. At de, for hvem stedfortræderen træder i stedet, identificeres med stedfortræderen

Grundlaget for begge er virkelig delagtighed:

1. Guds Søns delagtighed i vores fordømte menneskenatur ved den personlige forening
2. Vores delagtighed i Kristi ophøjede menneskenatur ved nådemidlerne og troen

Udtrykkes af Paulus i 2 Kor 5,21: *Ham, der ikke kendte til synd, har han gjort til synd for os, for at vi kunne blive Guds retfærdighed i Ham.*

En tredje vej?

- Kristus identificeres med os, fordi Han bliver delagtig i vores fordømte natur
- Synderne fjernes ikke fra os alene derved, at Han bærer dem.
- Synderne fjernes fra Kristus, da Han frikendes (passivt) fra vores synder ved sin ophøjelse
- Gud selv drager ind i den fordømte menneskehed og fjerner fordømmelsen indefra og grunder en ny menneskehed i Sin person som en ny Adam.

En tredje vej?

- Frelse, retfærdighed og evigt liv findes i mennesket Kristus.
- Kristus er selv nærværende i nådemidlerne som menneske i kraft af genus majesticum.
- Frelsen tilegnes gennem delagtighed i den nærværende Kristus som menneske.
- Vi identificeres med Kristus når vi ved dåb og tro begraves, oprejses og ophøjes med Kristus og når vi ved troen åndeligt spiser Ham.
- Troen er ikke først og fremmest en accept af et faktum eller et tilbud, men en modtagelse af og forening med Kristus selv, hvori frelsen er.